ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 17.12.2025 г.
COM(2025) 770 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

относно използването на Фонда за иновации през 2024 година

Съдържание

1. Принос на портфейла от проекти към целите на ЕС за неутралност по отношение на климата 2

2. Ключови етапи за изпълнение за 2024 г. 4

2.1. Покани за безвъзмездни средства 4

2.1.1. Резултати от поканата ФИ23 ТННЕ 4

2.1.2. Обявяване на поканите ФИ24 8

2.2. Търгове 9

2.2.1. Резултати от търга ФИ23 9

2.2.2. Обявяване на търга ФИ24 10

2.2.3. Търгове като услуга 11

2.3. Връзки с други програми 11

2.3.1. Европейска инвестиционна банка (ЕИБ) 11

2.3.2. Платформа за стратегически технологии за Европа (STEP) 12

3. Състояние на портфейла на Фонда за иновации през 2024 г. 13

3.1. Преглед на резултатите от поканите 13

3.2. Зрялост на проекта, състояние на изпълнението и предизвикателства 13

3.3. Портфейл по сектори 14

3.4. Географски баланс 17

3.5. Предотвратяване на парникови газове 20

4. Комуникация и повишаване на видимостта 20

4.1. Мрежа на НЗК 20

4.2. Експертна група на Фонда за иновации и ангажираност на заинтересованите страни 21

4.3. Обмен на знания 21

4.4. Примери за успехи 22

5. Заключение 22

Съгласно член 10a, параграф 8 от Директивата за СТЕ на ЕС Европейската комисия трябва да докладва ежегодно пред Комитета по изменението на климата за използването на Фонда за иновации („Фонда“), чиято цел е да предложи на пазара в Европейското икономическо пространство (ЕИП) решения за декарбонизацията на сектори, обхванати от системата за търговия с емисии (СТЕ на ЕС). Този инструмент за финансиране подкрепя внедряването на иновативни технологии и водещи проекти, които имат потенциала значително да намалят емисиите на парникови газове (ПГ) и могат да демонстрират икономическата обосновка за „чиста промишленост“. Той е разработен като част от Европейския зелен пакт и в съответствие с целите на Парижкото споразумение за подкрепа на прехода на Европа към неутралност по отношение на климата, като същевременно засилва нейната конкурентоспособност.

Фондът подкрепя проекти чрез еднократни суми безвъзмездни средства (обикновени безвъзмездни средства) и единични вноски (търгове).

В настоящия доклад се описва подробно разпределението на отпуснатите средства за проекти по сектори и допустими държави и се анализира приносът им към целите на политиката на ЕС, като се обхваща използването на Фонда от 1 януари до 31 декември 2024 г.

1. Принос на портфейла от проекти към целите на ЕС за неутралност по отношение на климата

Промишленият план на Зеления пакт има за цел да повиши конкурентоспособността на европейската промишленост с нулеви нетни емисии, по-специално чрез законодателния акт за промишленост с нулеви нетни емисии (NZIA), с който се определят цели за промишлен капацитет с нулеви нетни емисии и се ускорява внедряването на такъв капацитет. Фондът подкрепя пряко тези политики, като въвежда специална тема за производството на чисти технологии с бюджет от 1,4 милиарда евро в рамките на поканата за обикновени безвъзмездни средства ФИ23 ТНЕ. Като цяло това доведе до подкрепата от страна на Фонда на солиден портфейл([1]) от проекти за насърчаване на производството на ключови технологии в прехода към неутралност по отношение на климата. Общо 25 нови проекта за производство на чисти технологии са били избрани в рамките на поканата ФИ23 ТНЕ, в допълнение към всички 15 съществуващи проекта, насочени към разработване, изграждане и експлоатация на производствени съоръжения за ключови компоненти в областта на съхранението на енергия, енергията от възобновяеми източници и енергоемките отрасли.

i) Това ще увеличи общата подкрепа на Фонда за производството с нулеви нетни емисии в ЕС ([2]) до 2,4 милиарда евро. Тези проекти имат за цел да осигурят инсталирането на 8,1 GW годишно производствен капацитет за фотоволтаични системи и 11,6 GW годишно производствен капацитет за електролизьори.

ii) Общо 41 проекта за иновации и над 5 милиарда евро от Фонда за иновации са предназначени за подкрепа на промишленото управление на въглеродните емисии от 2020 г. насам. Това включва до 18,6 милиона тона годишно капацитет за улавяне на CO_2 за улавяне и съхранение на въглерод (УСВ) (което би могло да покрие 37 % от целта за капацитет за нагнетяване на CO_2 съгласно законодателния акт за

([1]) Проектите, финансирани по ФИ23, са включени в доклада за 2024 г., въпреки че споразуменията за отпускане на безвъзмездни средства за тях са подписани в началото на 2025 г.

([2]) Проекти в сектори на Фонда за иновации, в рамките на които се произвеждат компоненти за енергия от възобновяеми източници, съхранение на енергия или енергоемка промишленост.

промишленост с нулеви нетни емисии) и до 11,7 милиона тона годишно капацитет за нагнетяване на CO_2 (23 % от целта за капацитет за нагнетяване на CO_2 съгласно законодателния акт за промишленост с нулеви нетни емисии).

Фондът ще увеличи също така дела на възобновяемите енергийни източници в електроенергийния микс и ще подобри енергийната сигурност чрез подкрепа за внедряването на целеви технологии, описани в преразгледаната Директива за енергията от възобновяеми източници, Европейския план за действие в областта на вятърната енергия и стратегията за осъществяване на амбициите на ЕС в областта на енергията от възобновяеми източници в морето. Фондът за иновации, включително чрез проектите, избрани по ФИ23, подкрепя 11 проекта за вятърна енергия или производство на вятърни турбини (375 милиона евро), 14 проекта за слънчева енергия и производство на слънчеви панели (607 милиона евро), пет проекта за водна и океанска енергия (118 милиона евро) и един проект за геотермална енергия (92 милиона евро).

В плана REPowerEU водородът, произведен с помощта на електроенергия от възобновяеми енергийни източници, известен като „водород от ВГНБП ([3])“, се посочва като климатично неутрален вариант за сектори, които трудно се декарбонизират. Фондът подкрепя демонстрирането на иновативни технологии, базирани на водород от възобновяеми източници, и по този начин изпълнява съществена роля в реализирането на стратегията на ЕС за водорода. Според обявените и налични резултати от ФИ23 се отпуска финансиране за 27 проекта с капацитет за производство на повече от 750 хиляди тона водород от ВГНБП и нисковъглероден водород годишно.

Съхранението на енергия е от ключово значение както за сектора на мобилността, така и за балансирането на електроснабдяването на равнище електропреносна мрежа. Фондът за иновации е отпуснал 752 милиона евро за 13 проекта за мобилност, дневно и дългосрочно съхранение. Те включват акумулиране на топлинна енергия в гранитни скали, подземно съхранение на топлина за системи за централизирано топлоснабдяване, системи за съхранение на енергия в акумулаторни батерии (BESS) в мащаб на електропреносната мрежа и съхранение в помпено-акумулиращи електроцентрали.

Фондът подкрепя и разработването на алтернативни горива в съответствие с регламентите за инициативата ReFuelEU — сектор „Авиация“ и инициативата FuelEU — сектор „Морско пространство“:

i) 1,6 милиарда евро за проекти, свързани с горивата, включително 612 милиона евро за горива, произведени изключително за транспортния сектор. Те включват 14 проекта за водород (522 милиона евро), пет за е-метанол (273 милиона евро), три за амоняк (530 милиона евро), два за УАГ (206 милиона евро), два за е-метан (87 милиона евро) и един за био-ВПГ (4 милиона евро).
ii) Осем проекта, съсредоточени върху мобилността, имат за цел да предотвратят 27 милиона тона CO_2-екв. Те включват шест проекта в морския сектор, които получават специална подкрепа в размер на 211 милиона евро, и 95 милиона евро финансиране за електрически самолет.

На последно място, проектите на Фонда имат значителен потенциал да допринесат за постигането на целите на Европейския закон за климата за намаляване на емисиите на парникови газове с 963 милиона тона CO_2-екв. за период от 10 години ([4]). Предвид високия потенциал за възпроизводимост на внедрените технологии, това ще бъде съществен принос за превръщането на Европа в първия климатично неутрален континент в света до 2050 г.

([3]) Възобновяеми горива с небиологичен произход.

([4]) Включително проекти, избрани по ФИ23.

Към края на 2024 г. Фондът за иновации е одобрил или избрал 199 проекта в 26 държави, като е отпуснал общо 11,2 милиарда евро подкрепа.

В таблицата по-долу е представен преглед на тези проекти по категории:

	Избрани по ФИ23		Съществуващ портфейл		Комбинирано	
	Брой	**Финансиране**	**Брой**	**Финансиране**	**Брой**	**Финансиране**
Улавяне и съхранение на въглероден диоксид в геоложки формации (УСВ)	8	936 160 409 EUR	12	1 987 720 372 EUR	20	2 923 880 781 EUR
Енергоемки отрасли (ЕЕО)	39	1 831 432 232 EUR	61	3 278 349 963 EUR	100	5 109 782 195 EUR
Съхранение на енергия (СЕ)	12	1 099 273 509 EUR	16	374 380 998 EUR	28	1 473 654 507 EUR
Съхранение на енергия от възобновяеми източници (СЕВИ)	18	524 228 263 EUR	25	799 278 346 EUR	43	1 323 506 609EUR
Мобилност (МОБ)	8	377 956 916 EUR	0	— EUR	8	377 956 916 EUR
Общо	**85**	**4 769 051 328 EUR**	**114**	**6 439 729 680 EUR**	**199**	**11 208 781 008 EUR**

2. КЛЮЧОВИ ЕТАПИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ ЗА 2024 Г.

2.1. Покани за безвъзмездни средства

2.1.1. Резултати от поканата ФИ23 ТННЕ

На 12 април 2024 г. генерална дирекция „Действия по климата“ (DG CLIMA) обяви, че са подадени 337 предложения от 27 държави в рамките на поканата на Фонда за иновации за представяне на предложения за 2023 г. за технологии с нулеви нетни емисии (покана ФИ23 ТННЕ) ([5]). Информационното бюро беше отворено по време на периода за подаване на предложения и отговори на 1 106 въпроса от кандидатите.

Предложенията, които имат за цел да намалят емисиите на парникови газове с близо 1,4 милиарда тона CO_2-екв. през първите 10 години от тяхното действие, са на обща стойност 24,6 милиарда евро (повече от шест пъти над наличния бюджет). Безпрецедентното ниво на участие в поканата за ФИ23 потвърждава ключовата роля, която Фондът играе в подкрепата на водещите европейски предприятия в областта на чистите технологии и в разширяването на производствения капацитет на ЕС за технологии с нулеви нетни емисии.

Броят на получените предложения за всяка допустима **тема** е различен:

i) 137 за общи проекти с голям мащаб,
ii) 56 за производство на чисти технологии,

([5]) Поканата за представяне на предложения за ФИ23 беше публикувана на 23 ноември 2023 г. с наличен бюджет от 4 милиарда евро, от които 1,4 милиарда евро са предназначени специално за проекти в областта на производството на чисти технологии.

iii) 51 за общи проекти със среден мащаб и пилотни проекти,
iv) 42 за общи проекти с малък мащаб.

В областта на производството на чисти технологии повечето предложения се отнасяха до производството на компоненти за производство на водород. Останалите предложения се отнасяха до веригата на стойността на акумулаторните батерии и за енергия от възобновяеми източници: слънчева, вятърна енергия и термопомпи.

В категорията „мобилност“ ([6]) (10 % от броя на получените предложения) над 70 % от предложенията се отнасяха за морския сектор.

На 23 октомври 2024 г., в края на процедурата по оценяване, ГД „Действия по климата“ обяви, че инвестира близо 4,8 милиарда евро от приходите от търговията с емисии в 85 проекта, избрани от 18 държави ([7]). Тези проекти следва да започнат да се изпълняват преди 2030 г. и биха могли да намалят емисиите на парникови газове с около 476 милиона тона CO_2-екв. през първите 10 години от експлоатацията си.

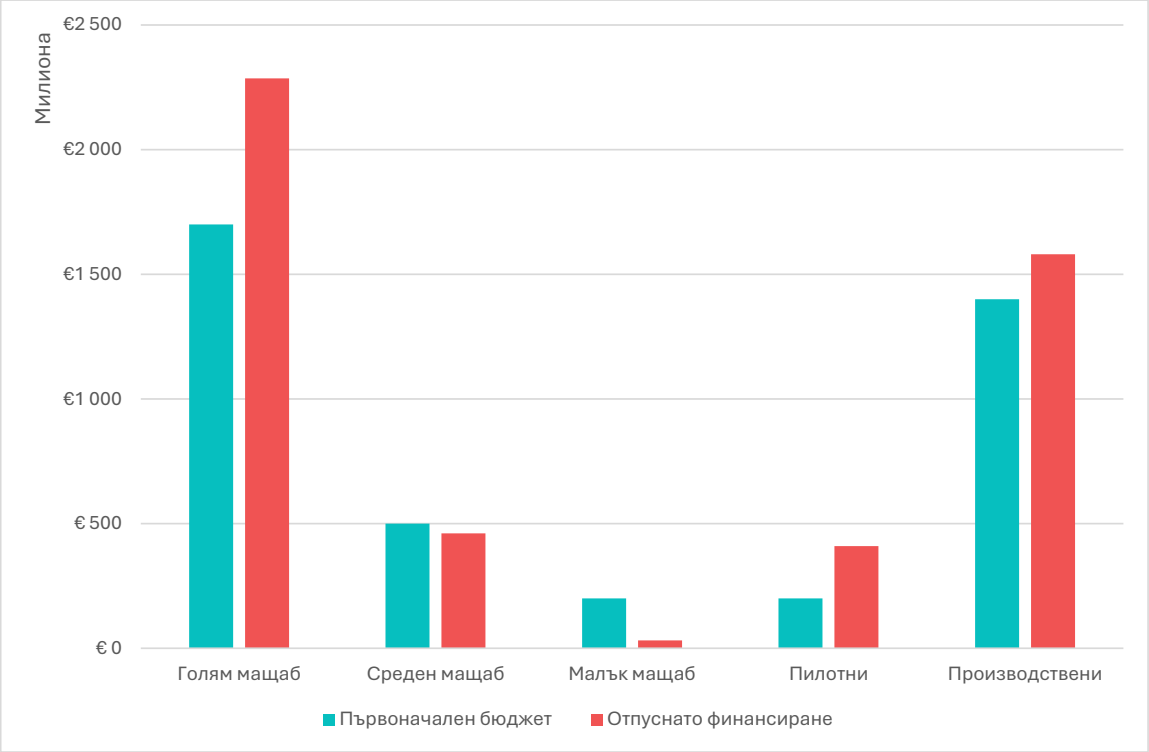
Броят на избраните проекти за всяка допустима **категория** беше различен:

i) 47 за енергоемки промишлени отрасли, включително улавяне, използване и съхранение на въглероден диоксид (от 204 получени предложения),
ii) 18 за енергия от възобновяеми източници (от 65),
iii) 12 за съхранение на енергия (от 35),
iv) 8 за мобилност, включително морски, въздушен и автомобилен транспорт (от 34).

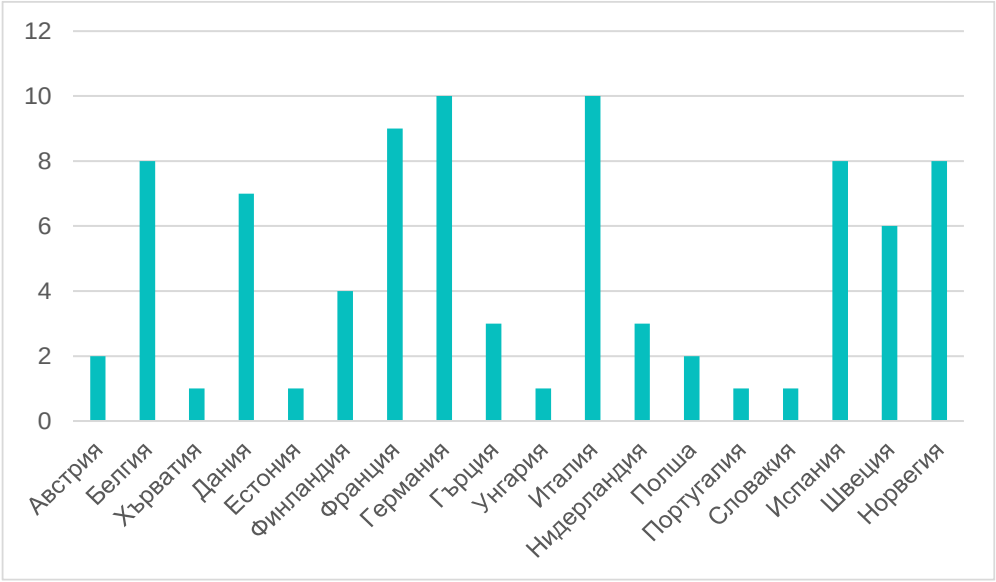
За първи път всички 149 проекта, които успешно преминаха оценяването, получиха печата STEP, нов знак за качество, присъждан на висококачествени проекти, допринасящи за целите на платформата за стратегически технологии за Европа (STEP). В допълнение към всички 85 проекта, предварително избрани за финансиране, 64 проекта, които са получили оценка над всички прагове за оценка, но не са били избрани за финансиране, също са получили печата. Това ще улесни достъпа за тях до допълнителни възможности за публична и частна подкрепа.

([6]) Тази нова категория беше добавена с цел съответствие с преразгледаната Директива за СТЕ на ЕС от 2023 г.

([7]) Сега включително Естония и Словакия. Броят на избраните проекти може да се промени след изготвянето на споразумението за отпускане на безвъзмездни средства.

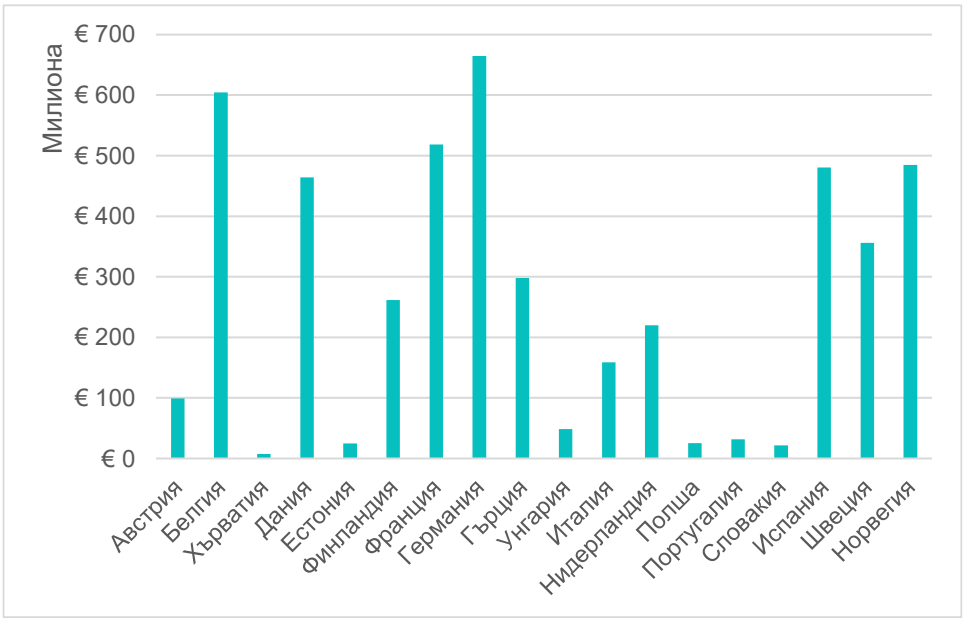

Фигура 1: Стойност на отпуснатите безвъзмездни средства и първоначален бюджет на проектите по теми на поканата (ФИ23 ТННЕ)[8]

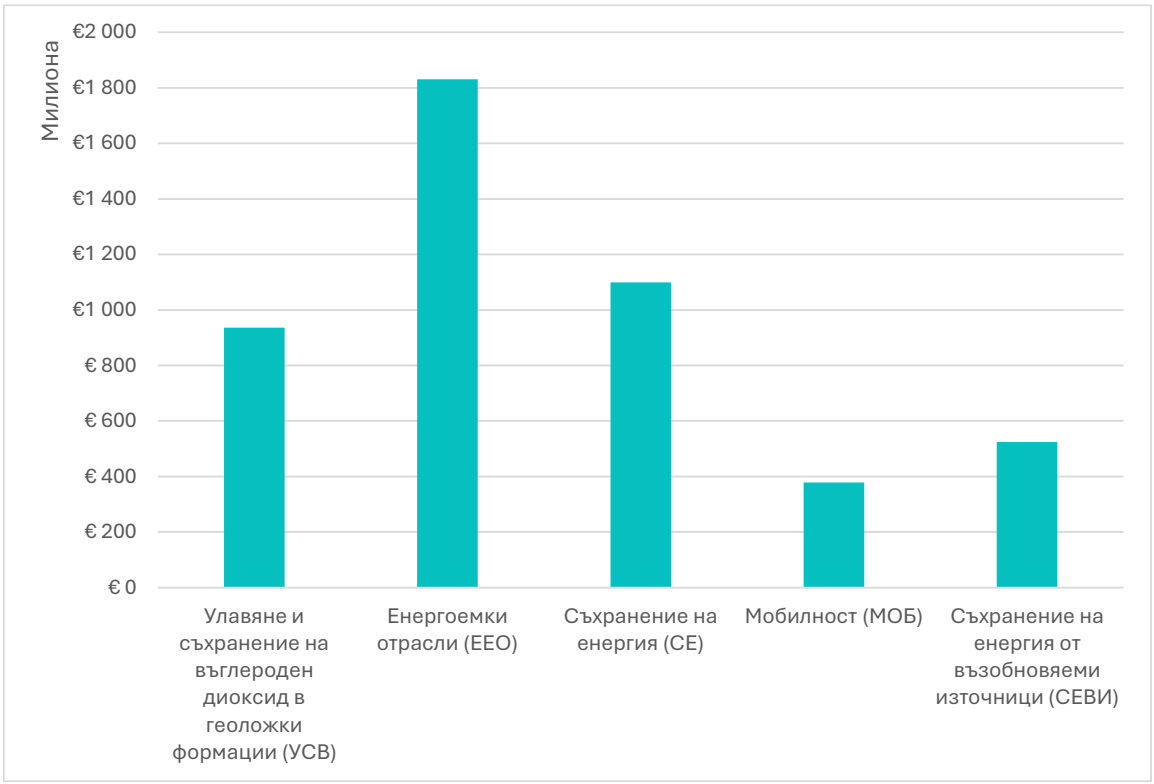

Фигура 2: Брой проекти, избрани за финансиране по първа държава на местоположение (ФИ23 ТННЕ)

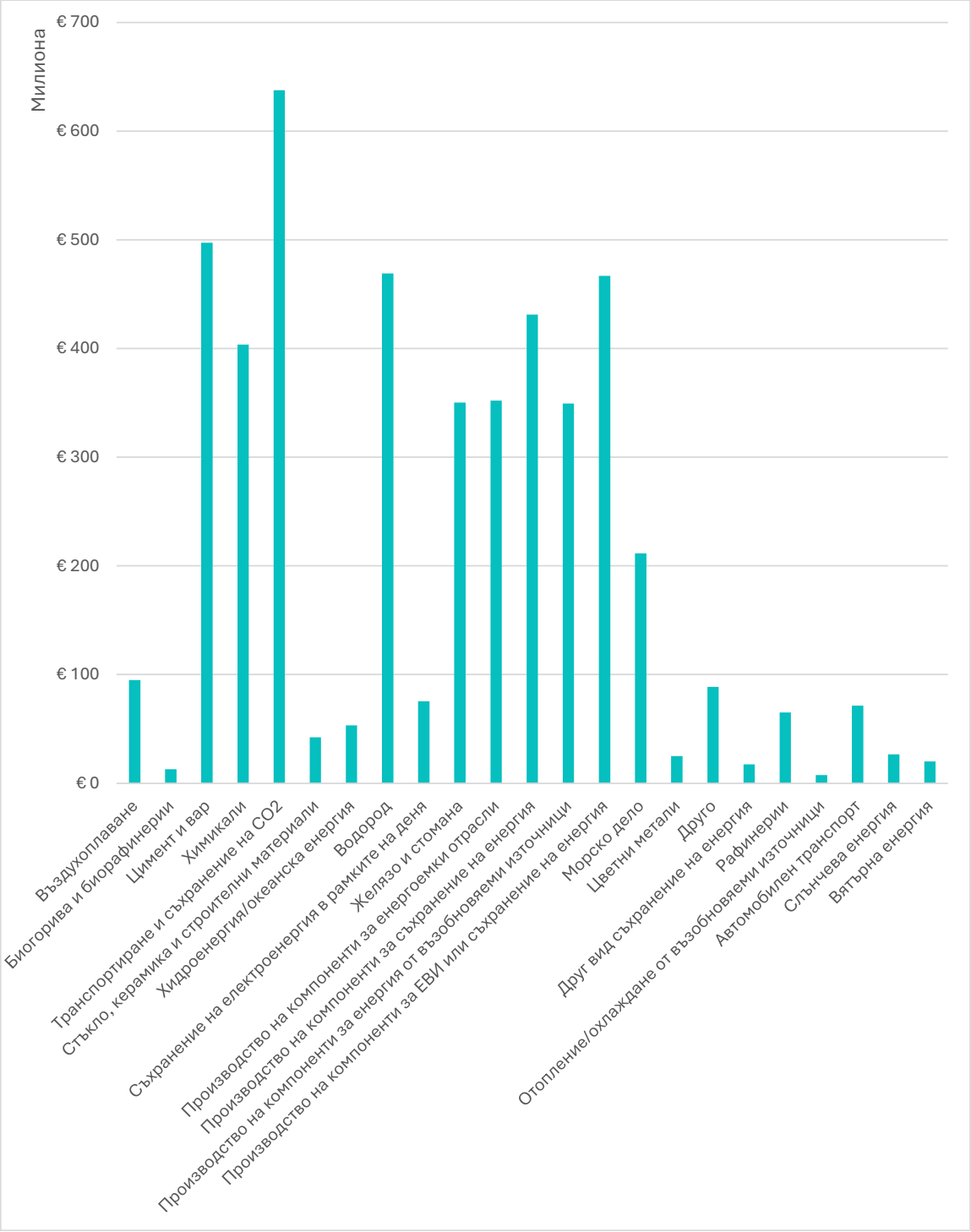
([8]) Съгласно член 3 от Решението на Комисията относно финансирането на дейности по линия на Фонда за иновации, се допуска увеличение до 20 % над максималния размер на приноса. Това беше използвано поради високото качество на получените предложения в рамките на поканата.

Фигура 3: Стойност на отпуснатите безвъзмездни средства за проекти по първа държава на местоположение (ФИ23 ТННЕ)

Фигура 4: Стойност на отпуснатите безвъзмездни средства по категории проекти

Фигура 5: Стойност на отпуснатите безвъзмездни средства по сектори на проектите

2.1.2. Обявяване на поканите ФИ24

На 3 декември 2024 г. Комисията обяви покани за финансиране от Фонда за иновации за 2024 г., като 4,6 милиарда евро са предназначени за насърчаване на технологии за нулеви нетни емисии, електрически превозни средства, производство на клетки за акумулаторни батерии и водород от възобновяеми източници.

Общият бюджет беше разделен между три покани за представяне на предложения:

i) 2,4 милиарда евро за технологии с нулеви нетни емисии (покана ФИ24 ТННЕ),
ii) 1 милиард евро за производство на клетки за акумулаторни батерии за електрически автомобили (акумулаторни батерии ФИ24),
iii) 1,2 милиарда евро за производството на водород от възобновяеми източници ([9]) (търг ФИ24).

И трите покани включват **нови критерии за устойчивост**, за да се подкрепи планът REPowerEU и да се предпази ЕС от зависимост от един доставчик.

Поканата ФИ24 ТННЕ има за цел да подкрепи както проекти за декарбонизация с различен мащаб, така и проекти, съсредоточени върху производството на компоненти за енергия от възобновяеми източници, съхранение на енергия, термопомпи и производство на водород. Проектите ще бъдат оценявани въз основа на потенциала им за намаляване на емисиите на парникови газове, степента на иновативност, зрялостта на проекта, възпроизводимостта и рентабилността. За първи път държавите имаха възможност да допълнят общия бюджет на обикновените покани с национални схеми за финансиране на проекти за декарбонизация и производство на чиста енергия ([10]). Този нов вариант, наречен **безвъзмездни средства като услуга**, позволява на допустимите държави да се възползват от процеса на оценяване, извършван от Фонда за иновации, и да оптимизират процеса на одобрение на държавната помощ.

Поканата за **ФИ24 за акумулаторни батерии** е новост. Нейната цел е да се подкрепи производството на акумулаторни батерии в ЕС чрез подпомагане на проекти за производство на иновативни клетки за акумулаторни батерии за електрически превозни средства. Избраните проекти ще подкрепят **прехода на ЕС към чиста, конкурентоспособна и устойчива промишлена база**, като намалят зависимостта от вноса и насърчат развитието на чисти технологии и водещи позиции в промишлеността.

На 17 и 18 декември 2024 г. Европейската изпълнителна агенция за климата, инфраструктурата и околната среда (CINEA) и ГД „Действия за климата“ организираха онлайн информационни дни, за да представят основните характеристики и критерии за възлагане на двете покани за представяне на предложения, както и поуките от предишни покани. Организаторите на проекти имаха срок до 24 април 2025 г. да подадат заявления. Одобрените кандидати трябва да подпишат споразумения за отпускане на безвъзмездни средства до първото тримесечие на 2026 г.

Търгът ФИ24 е описан по-подробно в доклада.

2.2. Търгове

2.2.1. Резултати от търга ФИ23

На 19 февруари 2024 г. CINEA обяви, че са получени 132 оферти от 17 държави за търга ФИ23 ([11]). В търга бяха подадени 15 пъти повече заявления, отколкото беше предвидено.

([9]) Категоризирани като възобновяеми горива от небиологичен произход (ВГНБП).

([10]) От 2025 г. безвъзмездните средства като услуга са достъпни и за проекти за производство на чисти технологии.

([11]) Търгът ФИ23 стартира на 23 ноември 2023 г. с наличен бюджет от 800 милиона евро. Кандидатите имаха срок до 8 февруари 2024 г. да подадат заявленията си.

Информационното бюро беше отворено по време на периода за подаване на оферти и отговори на 352 въпроса от кандидатите.

Общата планирана мощност на електролизьорите за всички оферти беше 8,5 гигавата (GW). За 10 години това може да доведе до общ обем на производството от 8,8 милиона тона водород от възобновяеми източници. Всяка година това би могло да покрие почти 10 % от целта на плана REPowerEU до 2030 г. за производство на водород от възобновяеми източници на вътрешно равнище.

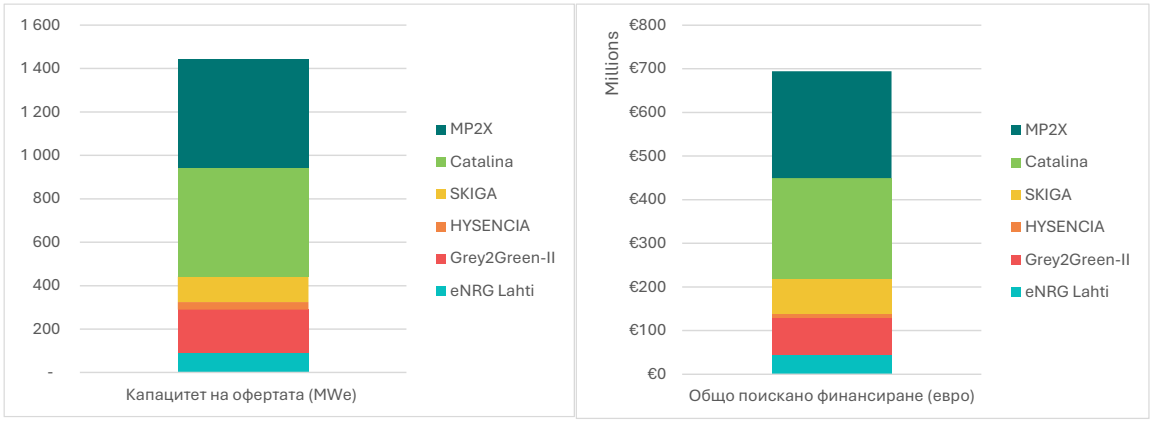
Подадените оферти варираха от 0,37 EUR до 4,50 EUR (максимална цена) за килограм произведен водород.

От 132 оферти 119 бяха допустими и приемливи. След оценяването им CINEA класира одобрените проекти въз основа на тяхната офертна цена.

До 30 април 2024 г. седем проекта бяха избрани да получат безвъзмездна помощ от Фонда в размер на близо 720 милиона евро. Цената в техните оферти вариране от 0,37 EUR до 0,48 EUR за килограм произведен водород от възобновяеми източници.

Към 7 октомври 2024 г. за шест от седемте проекта бяха подписани съответните споразумения за отпускане на безвъзмездни средства. Проектите ще бъдат реализирани в четири държави ([12]). Общата сума на подкрепата възлиза на 695 милиона евро. Те ще получат субсидия в размер от 8 до 245 милиона евро за инсталации с електрическа мощност (MWe) от 35 MWe до 500 MWe. Определената субсидия ще бъде предоставена само ако произвеждат сертифициран и проверен водород от ВГНБП в срок до 10 години.

Избраните проекти разполагат с до пет години, за да започнат да произвеждат водород от възобновяеми източници. Те имат потенциал да произведат до 1,52 милиона тона водород от ВГНБП през първите 10 години от експлоатацията си, като по този начин се предотвратяват повече от 10 милиона тона CO_2-екв. Тяхното производство ще обслужва много сектори, като морския транспорт, тежкотоварния транспорт, селското стопанство и производството на е-метан и е-метанол.

Фигура 6: Капацитет на офертите за шестте подписани продукта от ВГНБП, одобрени в рамките на търга ФИ23

2.2.2. Обявяване на търга ФИ24

Търгът ФИ24, вторият търг в рамките на Европейската водородна банка, имаше за цел да се подкрепят както проекти за производство на водород от ВГНБП, независимо от сектора,

([12]) Финландия, Норвегия, Португалия и Испания.

в който ще се използва (1 милиарда евро), така и проекти с купувачи в морския сектор (200 милиона евро). Бюджетът на търга беше увеличен с 400 милиона евро в сравнение с търга ФИ23.

За да се подготвят за кандидатстване, организаторите на проекти имаха възможност да се запознаят с документите за поканата и раздела „Въпроси и отговори“ на портала на ЕС за финансиране и обществени поръчки. Комисията също така ги насърчи да обсъдят гаранцията си за изпълнение с финансова институция възможно най-скоро, за да увеличат шансовете си за успех. На 10 декември 2024 г. CINEA организира информационен ден онлайн, за да представи основните характеристики и критерии за възлагане на новия търг, както и поуките от предишния търг. Участниците имаха срок до 20 февруари 2025 г. да подадат заявленията си. Очаква се спечелилите търга участници да подпишат споразумения за отпускане на безвъзмездни средства в рамките на девет месеца от приключването на търга.

2.2.3. Търгове като услуга

По време на търга ФИ23 Комисията за първи път предложи възможността за търг като услуга (AAAS). Схемата позволява на допустимите държави да финансират участници в търга, които не са избрани за финансова подкрепа поради бюджетни ограничения. По този начин допустимите държави могат да се възползват от процес на подбор на равнището на ЕС и да използват национални средства за подкрепа на проекти на тяхна територия, без да е необходимо да провеждат отделен търг на национално равнище. Това гарантира бързо и рационализирано одобряване на държавната помощ, като се намаляват административната тежест и разходите за всички страни.

Германия беше първата държава, която се възползва от тази възможност, като отпусна 350 милиона евро от своя бюджет за допустими оферти, подадени в държавата. Това решение беше одобрено съгласно правилата на ЕС за държавната помощ на 5 април 2024 г. ([13]).

На 18 ноември 2024 г. Испания, Литва и Австрия обявиха, че ще участват в схемата за търга ФИ24, като се ангажираха да предоставят до 836 милиона евро от национални фондове за подкрепа на проекти в техните държави.

Мобилизирането на финансиране чрез единна платформа за търгове на ЕС е ефективен начин за увеличаване на възможностите и намаляване на разходите за промишлеността. Тези действия демонстрират ангажимента на държавите членки да постигнат националните и европейските цели за внедряване на чиста енергия и подкрепа на декарбонизацията на промишлеността.

2.3. Връзки с други програми

2.3.1. Европейска инвестиционна банка (ЕИБ)

На 2 май 2024 г. ЕИБ обяви, че подкрепя стартирането на EAVOR LOOP, иновативен проект за електроенергия и геотермално отопление в Бавария, със заем от почти 45 милиона евро. За проекта, избран по време на втората мащабна покана на Фонда за иновации за представяне на предложения, вече беше одобрено отпускане на безвъзмездни средства в

([13]) Вж. Насоки относно държавната помощ в областта на климата, опазването на околната среда и енергетиката

началото на 2023 г. Това решение подчертава ценната роля, която Фондът играе във финансирането и подкрепата на ключови технологии с възможност за допълнително разширяване за постигане на неутралност по отношение на климата и енергийна сигурност.

На 3 декември 2024 г. Комисията и ЕИБ обявиха ново партньорство за подкрепа на инвестициите в сектора за производство на акумулаторни батерии в ЕС. Това партньорство ще доведе до допълнително финансиране (гаранция по заем) в размер на 200 милиона евро за програмата InvestEU от Фонда. Това е в допълнение към 1 милиард евро, които са на разположение за производство на клетки за акумулаторни батерии за електрически автомобили по поканата ФИ24 за клетки за акумулаторни батерии. Като част от новото партньорство ЕИБ инвестира още 1,8 милиарда евро в по-широката верига на стойността на акумулаторните батерии. Тези съвместни усилия ще доведат до общо 3 милиарда евро публична подкрепа за развитието на конкурентоспособна и устойчива европейска промишленост за акумулаторни батерии.

ЕИБ отговаря и за подпомагането на разработването на проекти (ПРП), за да се улесни достъпът до финансиране от Фонда и други схеми на ЕС, национални безвъзмездни средства и частно финансиране. През 2024 г. ЕИБ подписа и изпълни 23 споразумения за ПРП. Общо бяха изпълнени 30 задания за ПРП. От началото на програмата са подписани споразумения за подкрепа за 62 проекта и те са реализирани. Въздействието на ПРП става все по-видимо. През 2024 г. девет проекта, които преди това не са били одобрени, получиха безвъзмездна помощ по покана ФИ23. ПРП беше разширено, за да включи организатори на проекти, които все още не са кандидатствали за помощ от Фонда, като заявленията вече се подават директно до ЕИБ.

Освен че дава възможност на организаторите на проекти да усъвършенстват своите предложения, ЕИБ улеснява и достъпа до други възможности за финансиране. През 2024 г. четири проекта получиха безвъзмездни средства или специален статут на национално равнище, три бяха избрани от Breakthrough Energy Catalyst като получатели на безвъзмездни средства/финансиране или енергийно предприятие, един беше включен в списъка на проектите от общ интерес (ПОИ), а друг – в списъка на проектите, получили печата STEP.

2.3.2. Платформа за стратегически технологии за Европа (STEP)

На 7 февруари 2024 г. Комисията стартира STEP, инициатива, насочена към повишаване на конкурентоспособността на промишлеността на ЕС и намаляване на външните му зависимости. STEP използва финансовите ресурси от редица програми за финансиране на ЕС, включително Фонда за иновации. Тя прилага знак за качество, за да даде по-голяма видимост на проекти, които имат потенциал в областта на чистите технологии и които позволяват ефективно използване на ресурсите, както и на дълбоките и цифровите технологии.

През октомври 2024 г. Комисията избра 85 иновативни проекта за нулеви емисии, които да получат общо 4,8 милиарда евро безвъзмездни средства по покана ФИ23. Всички тези проекти получиха печата STEP. Други 64 нефинансирани проекта също получиха печат, като за 39 от тях беше дадено съгласие информацията за тях да бъде публикувана от Комисията.

През декември 2024 г. на портала STEP беше публикуван първият списък с проекти, получили печата STEP. Комисията активно популяризира тези проекти пред органите за публично финансиране, например управляващите органи на фондовете в областта на политиката на сближаване и тези на плановете за възстановяване и устойчивост в държавите членки, както и пред частни инвеститори. Като знак за отличие печатът STEP следва да помогне на проектите да привлекат частно финансиране.

3. СЪСТОЯНИЕ НА ПОРТФЕЙЛА НА ФОНДА ЗА ИНОВАЦИИ ПРЕЗ 2024 Г.

3.1. Преглед на резултатите от поканите

От 2020 г. насам Комисията организира осем покани за представяне на предложения за обикновени безвъзмездни средства и два търга със състезателно наддаване ([14]). До края на 2024 г. по 131 проекта са подписани споразуменията за отпускане на безвъзмездни средства с общ размер на подкрепата 7,4 милиарда евро. Бяха изготвени споразумения за още 86 проекта. По всички покани имаше повече участници, отколкото беше предвидено, като средната поискана сума беше девет пъти по-висока от наличния бюджет.

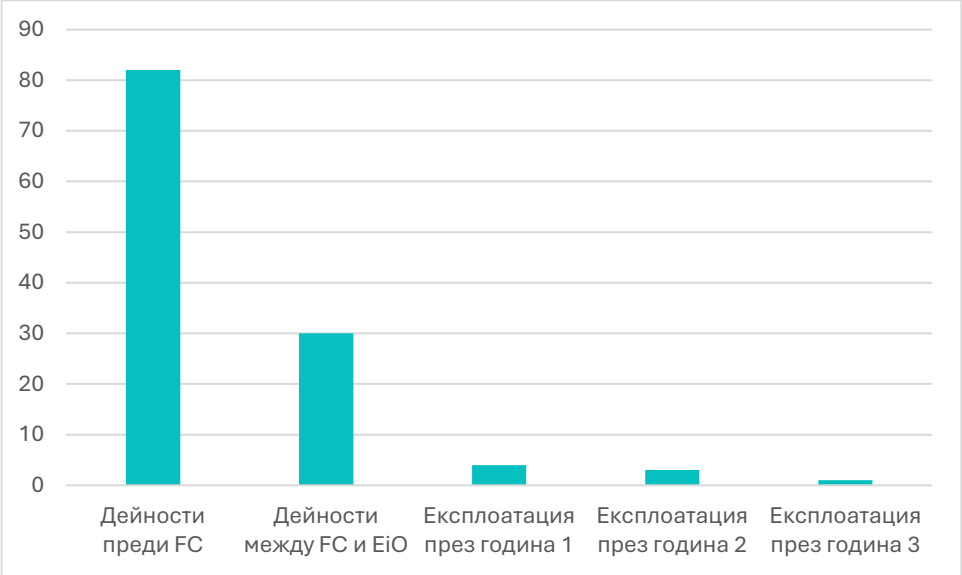
Фигура 7: Разбивка на резултатите от участието в поканата ([15])

3.2. Зрялост на проекта, състояние на изпълнението и предизвикателства

До края на 2024 г. общо 36 проекта са постигнали етапа „Окончателно набавяне на финансирането“. Този етап показва, че проектите са осигурили както необходимото финансиране, така и разрешителните за околната среда и строителството. От тези 36 проекта седем са преминали към следващия етап, „Влизане в експлоатация“, с одобрението на CINEA. Междувременно останалите 82 проекти в ход понастоящем се стремят да постигнат статут на „Окончателно набавяне на финансирането“. Към днешна дата са отпуснати 306 милиона евро, като разпределението на изплатените суми между всички 44 проекта, които са получили плащания, е както следва.

([14]) Поканата и търгът ФИ24 бяха отворени за подаване на предложения до 31 декември 2024 г.

([15]) Тъй като допустимите проекти за търг се класират по цена, категорията „над прага“ не е приложима.

Фигура 8: Етап на проекта

Прекратявания

До края на 2024 г. бяха прекратени общо 11 проекта, девет от които в хода на годината. Междувременно се реализират 120 проекта ([16]) (по проектите по ФИ23 ТННЕ все още не са подписани споразумения за отпускане на безвъзмездни средства).

Причините за прекратяванията включват непредвидено значително увеличение на разходите по проекта (пет проекта), оттегляне на партньор по проекта (два проекта), увеличение на цените на суровините (един проект), невъзможност да се намери подходящ купувач (един проект), нарушение на задълженията по споразумението за отпускане на безвъзмездни средства (един проект) и невъзможност да се вземе окончателно инвестиционно решение (един проект).

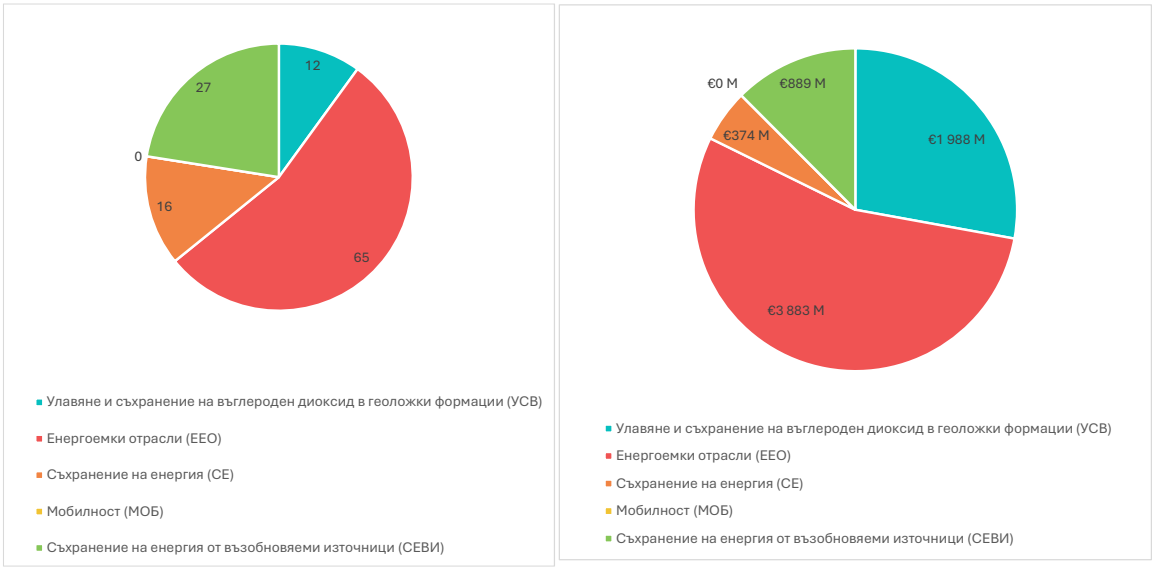
3.3. Портфейл по сектори

Портфейлът на Фонда ([17]) се състои от пет категории:

i) улавяне и съхранение на въглероден диоксид в геоложки формации (УСВ);
ii) енергоемки отрасли (ЕЕО);
iii) съхранение на енергия (СЕ);
iv) мобилност (МОБ);
v) съхранение на енергия от възобновяеми източници (СЕВИ).

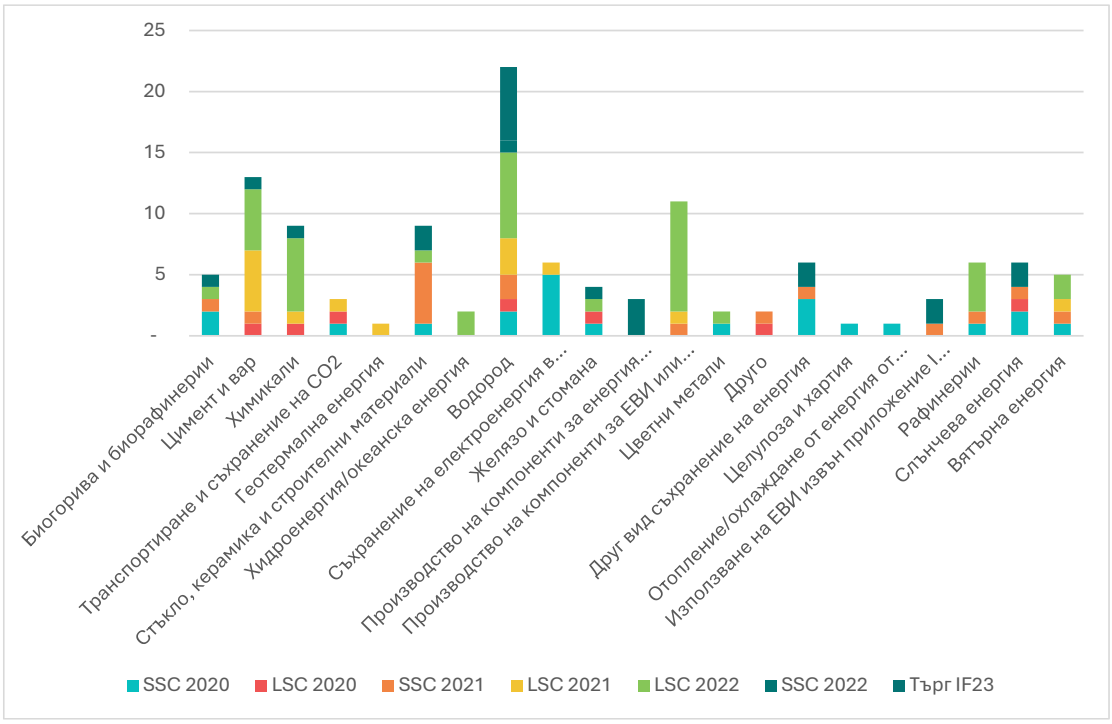
([16]) „Текущи проекти“ са подписаните проекти, които са започнали, но все още не са приключили.

([17]) Всички анализи на портфейла се основават на проекти, които са в ход (не са прекратени) и за които са подписани споразумения за отпускане на безвъзмездни средства към 31 декември 2024 г. Шест от седемте проекта за водород по търга ФИ23 са включени, но по това време в портфейла не е имало проекти по ФИ23 ТННЕ.

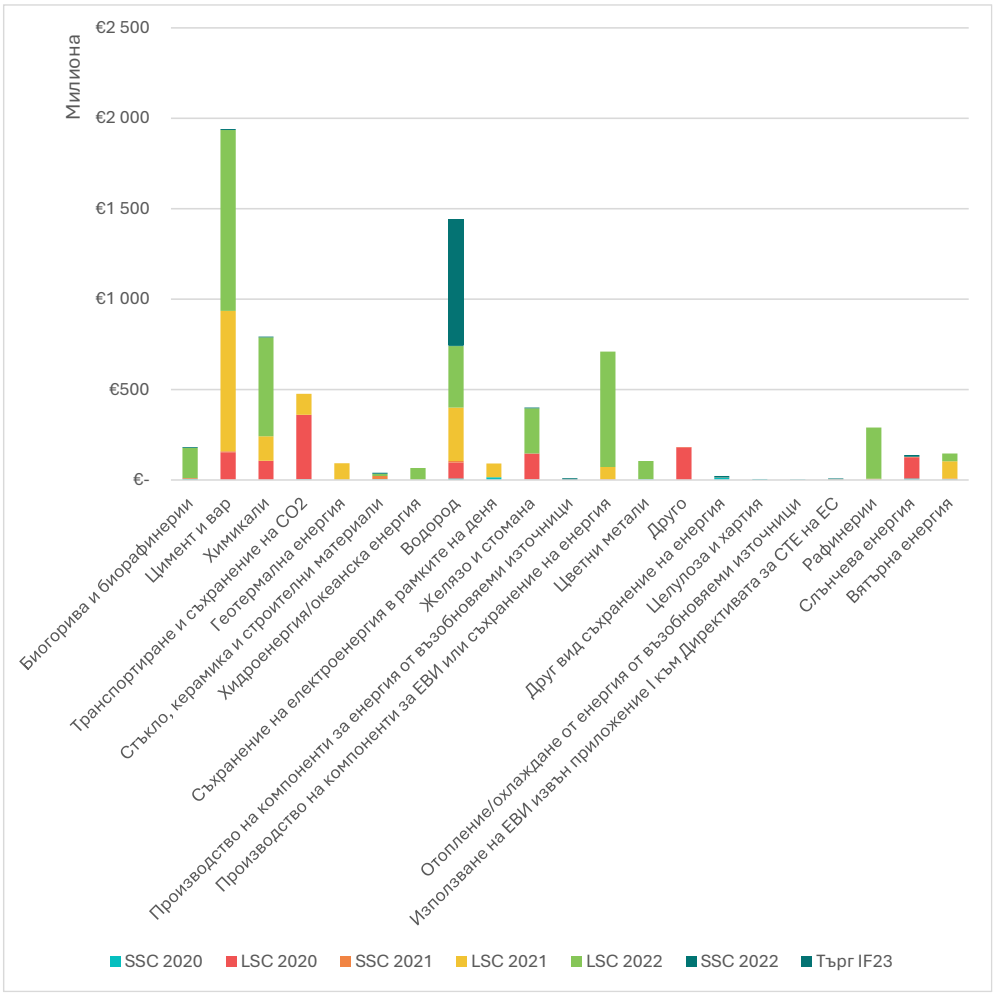

Фигура 9: Разбивка на проектите по категории (брой проекти и отпуснато финансиране)

Секторите, които са най-добре представени в портфейла на Фонда, са „Водород“ (22 проекта), „Цимент и вар“ (13 проекта) и „Производство на компоненти за енергия от възобновяеми източници или съхранение на енергия“ (11 проекта). Секторът, който получава най-голямо финансиране (1,9 милиарда евро), продължава да бъде „Цимент и вар“ поради значителните инвестиции, необходими за проектите в тази област, които обикновено включват технологии за улавяне и съхранение на въглероден диоксид (УСВ). Секторът, който получава втората по големина сума за подкрепа (1,4 милиарда евро), беше „Водород“, тъй като водородът е междусекторна инвестиция, подкрепяща декарбонизацията в редица сектори, включително въздухоплаването и морския транспорт (чрез синтетични горива), енергоемките промишлени отрасли (заместване на изкопаемите горива в различни процеси, включително производството на стомана и топлоенергия) и производството на електроенергия (дългосрочно съхранение на енергия). Инвестициите са високи и в химическия сектор (790 милиона евро) и рафинериите (290 милиона евро), с различни проекти, насочени към заместването на изкопаемите горива с основни продукти като пластмаси, биогорива, метанол, амоняк и органични химикали.

Фигура 10: Брой на проектите по сектори

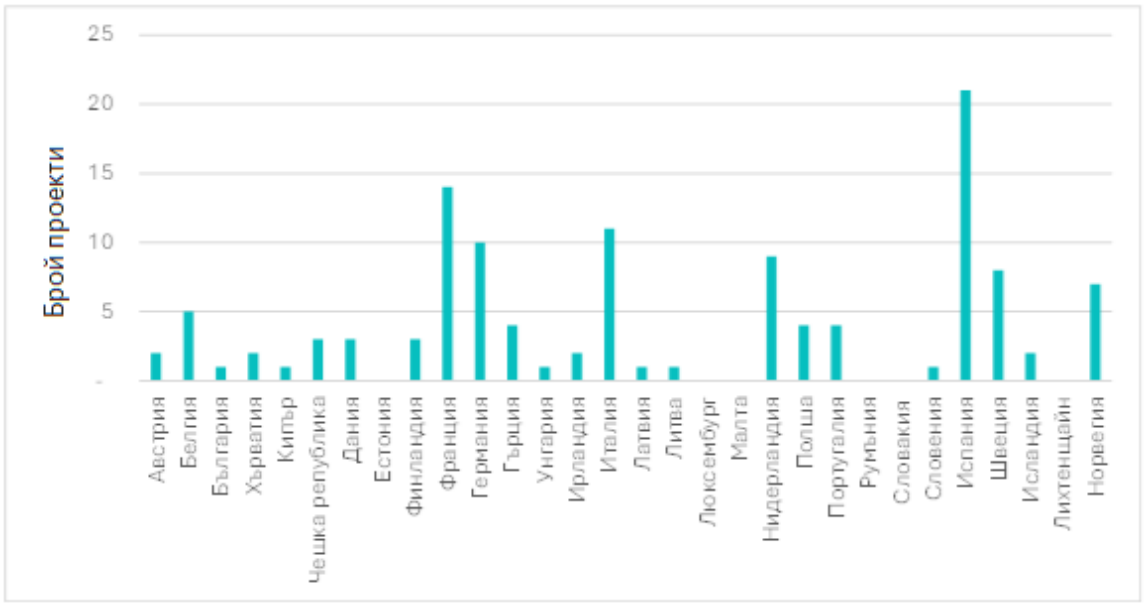

Фигура 11: Отпуснати средства по сектори

3.4. Географски баланс

Към края на 2024 г. 24 от всички 30 допустими държави в ЕС и ЕИП имат поне един одобрен проект по Фонда за иновации (ФИ), като в 14 държави имат поне три текущи проекта. Държавите с най-голям брой проекти са Испания (21), Франция (14), Италия (11), Германия (10) и Нидерландия (9). С резултатите от ФИ23 броят на държавите с поне един проект в портфолиото на ФИ ще се увеличи до 26, като Естония и Словакия са получили финансиране за проекти.

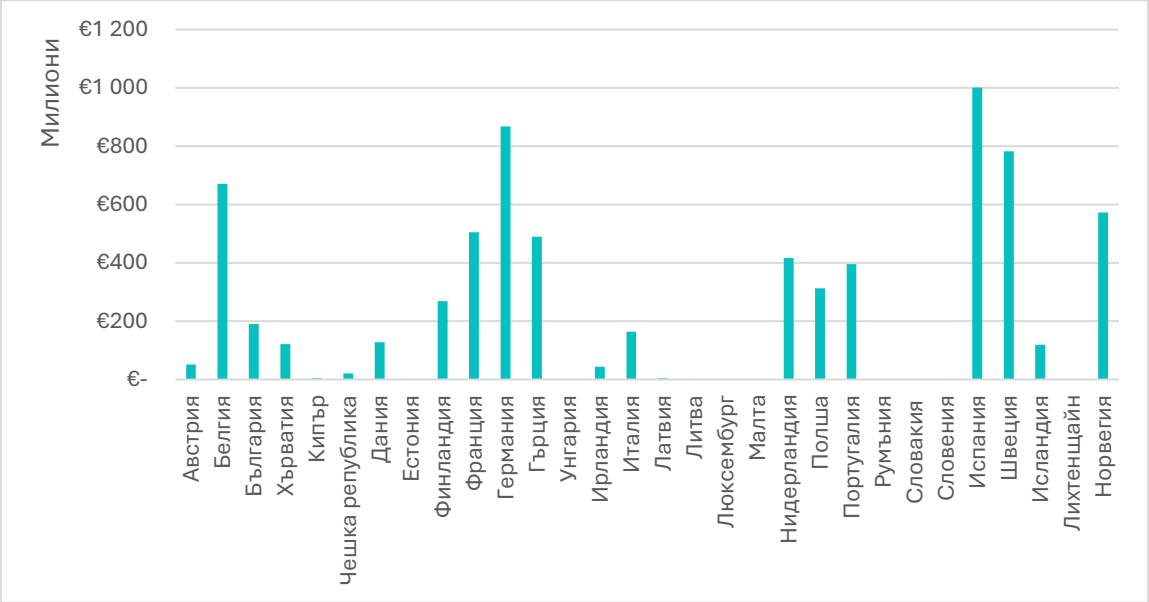
Основната причина, поради която малко проекти получиха финансиране в останалите държави, е, че от тези държави не бяха получени много предложения. До ФИ23 включително кандидатите са подали седем допустими проекта в Румъния, два в Люксембург и един в Малта. От Лихтенщайн не са постъпили заявления.

Фигура 12: Брой проекти по първа държава на местоположение ([18])

По отношение на финансирането Испания (1,0 милиарда евро), Германия (867 милиона евро), Швеция (782 милиона евро), Белгия (671 милиона евро) и Норвегия (572 милиона евро) са получили най-голям дял от подкрепата по ФИ. Разликата между финансирането и броя на проектите се дължи на факта, че средният размер на проектите е по-голям в държави като Белгия, Норвегия и Швеция, където има по-голям дял на енергоемки промишлени проекти, като например проекти за екосъобразна стомана и УСВ, които са по-големи и капиталоемки инвестиции.

([18]) Местоположенията на проектите се базират на основното местоположение на проекта. Получаващата държава не се взема предвид.

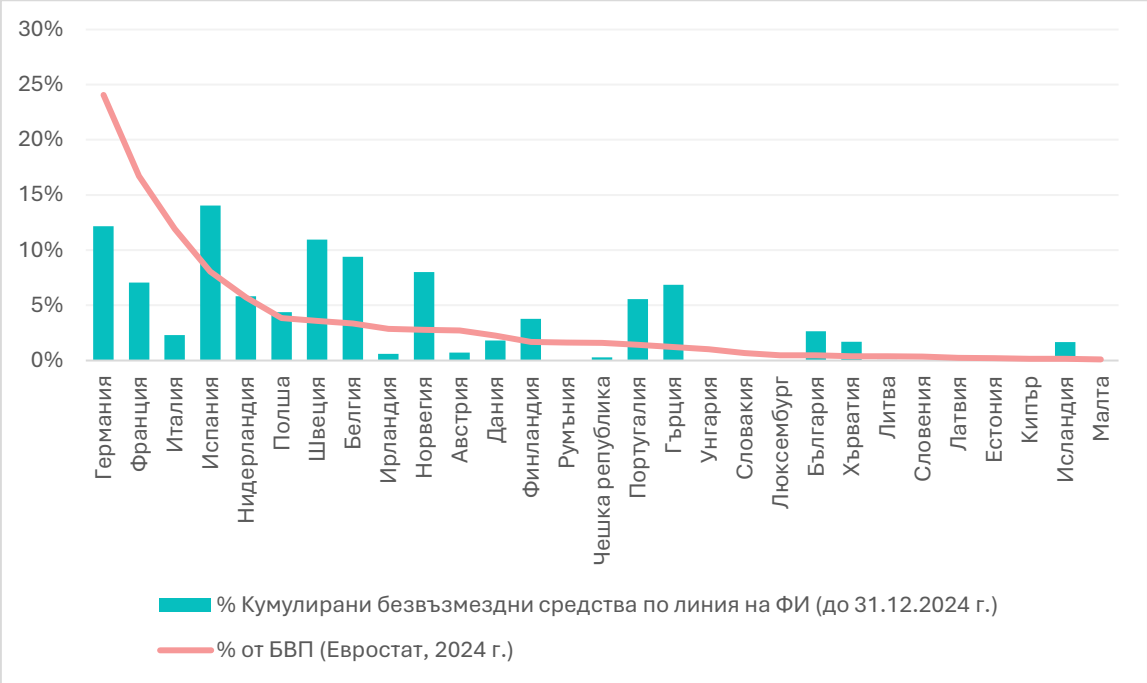
Фигура 13: Отпуснати средства по държави

Естествено, редица фактори оказват влияние върху географския дял от финансирането, което дадена държава може да получи. Те могат да включват броя на предложенията, подадени от дадена държава, размера на нейната икономика, броя на допустимите промишлени дейности, подкрепата, предоставена от държавите членки на субектите, изготвящи предложения, наличието на съфинансиране и др. В случая на проекти по търгове цената на електроенергията също е важен фактор. Проектите получават финансиране от Фонда за иновации единствено въз основа на тяхното високо качество. При избора на проекти географският баланс се взема предвид само в ограничена степен ([19]).

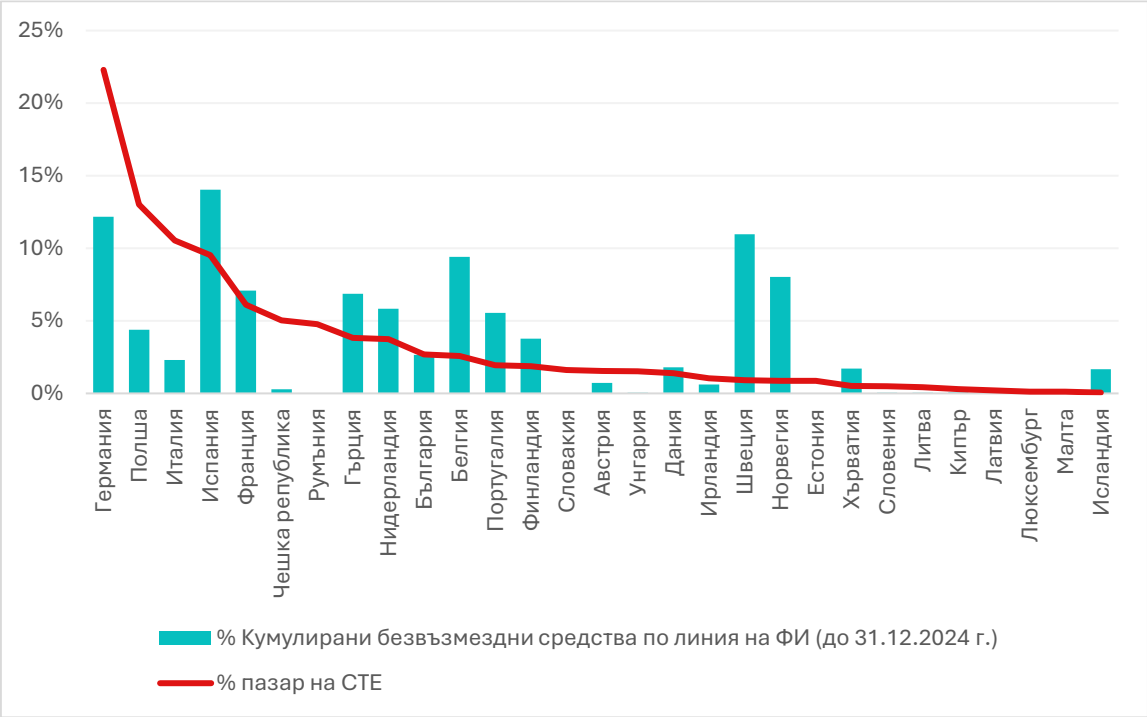
За да се илюстрира делът на финансирането, получено от държавите, в зависимост от размера на тяхната икономика и наличието на съответни промишлени отрасли, по-долу е направено сравнение между БВП и дела на емисиите по СТЕ.

Може да се види, че големи икономики като Германия, Франция и Италия са относително слабо представени както по отношение на дела си в СТЕ, така и по отношение на БВП. В случая на Германия и Франция тази ситуация ще се подобри с резултатите от поканата ФИ23 ТННЕ, като проектите в Германия ще получат дял от 664 милиона евро, а проектите във Франция — дял от 518 милиона евро. Държавите, които постигат по-добри резултати както по отношение на дела си в СТЕ, така и по отношение на размера на БВП, са Белгия, Норвегия, Испания и Швеция.

([19]) В поканите за обикновени безвъзмездни средства при подреждането на проекти с еднакъв резултат се дава предимство на предложенията от държави с по-малък брой високо класирани предложения.

Фигура 14: Географско разпределение по дял от БВП ([20]) и дял от финансирането от ФИ

Фигура 15: Географско разпределение по дял от СТЕ ([21]) и дял от финансирането от ФИ

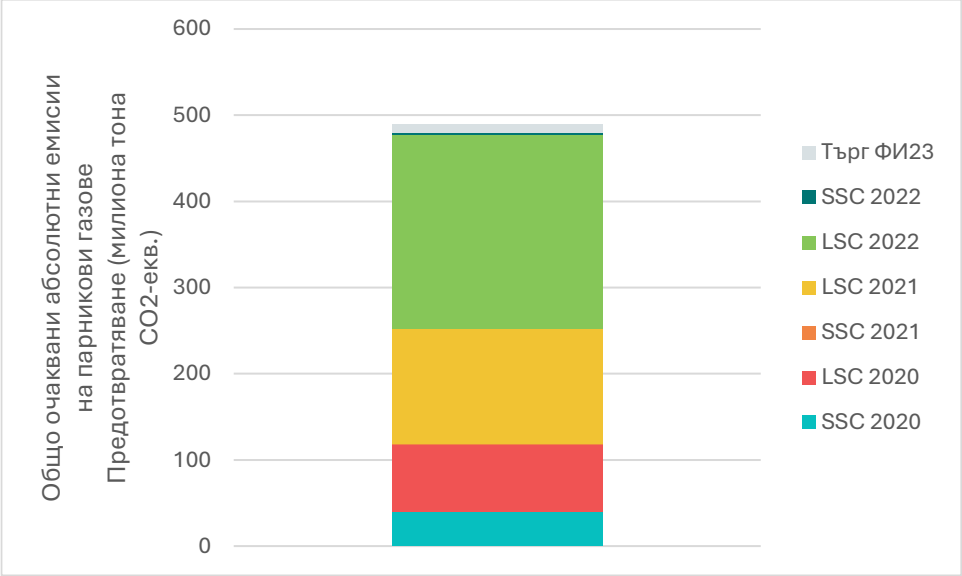
([20]) Брутен вътрешен продукт, изчислен по пазарни цени за 2024 г. (Евростат, 2025 г.).

([21]) https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX:32020D2166

Фондът за иновации е въвел няколко механизма, за да помогне на всички държави членки и държави от ЕИП да представят качествени предложения за финансиране от Фонда. Те включват подкрепа за националните звена за контакт (НКТ) във всяка държава членка, техническа помощ за държави с ниски нива на участие и подпомагане на разработването на проекти (ПРП) с конкретни географски КПИ.

3.5. Предотвратяване на парникови газове

Очаква се, че всички 120 проекта в портфейла на Фонда в края на 2024 г. ще предотвратят общо 489 милиона тона CO_2-екв. през първото десетилетие от тяхното действие, което съответства на средно 69 EUR финансиране на килограм CO_2-екв., който е бил предотвратен.

Фигура 16: Очаквано предотвратяване на емисиите на парникови газове чрез поканата

4. КОМУНИКАЦИЯ И ПОВИШАВАНЕ НА ВИДИМОСТТА

4.1. Мрежа на НЗК

Фондът активно подкрепя националните органи и предоставя обратна връзка чрез участие в национални информационни дни и местни дейности за популяризиране. В рамките на работния поток „Техническа помощ за държавите членки“ бяха проведени обучения за всички НЗК на Фонда. Освен това са предоставени комуникационни материали на местни езици, за да се подпомогнат НЗК в техните усилия за разпространение и комуникация на местно равнище. През 2024 г. в пет обучителни сесии бяха обхванати теми като комуникационни стратегии, механизма на търга за водород от възобновяеми източници и начините, по които безвъзмездните средства от Фонда могат да се комбинират с други източници на публично финансиране както на равнището на ЕС, така и на национално равнище. Провеждат се редовни разговори за отчитане на напредъка, за да се информират

НЗК за последните политически събития. Този работен поток ще продължи да функционира до 2025 г. с нов договор, като целта е да се засили ролята на НЗК в популяризирането на Фонда на местно равнище и ефективното разглеждане на заявленията на кандидатите.

4.2. Експертна група на Фонда за иновации и ангажираност на заинтересованите страни

Комисията организира две срещи на експертната група на Фонда през 2024 г.: на 27 юни и 14 ноември 2024 г. ([22]). Резултатите от търга ФИ23 и поканата ФИ23 бяха представени на срещите, заедно с резултатите от консултациите със заинтересованите страни относно предстоящата покана за представяне на предложения на ФИ за 2024 г. Бяха обсъдени и условията и търговете като услуга за търга за водород от възобновяеми източници през 2024 г. (търг ФИ24). Бяха споделени и важните моменти от предстоящите покани за 2024 г. за технологии с нулеви емисии (покана ФИ24) и производство на клетки за акумулаторни батерии за електрически превозни средства (покана ФИ24 за акумулаторни батерии). Целта на срещите беше да се представят последните развития във Фонда и да се съберат мнения от допустимите държави и представителите на промишлеността относно бъдещите насоки, които Фондът трябва да поеме.

4.3. Обмен на знания

Мерките за обмен на знания имат за цел да се споделят опит и обратна връзка относно мерките на политиката, придобити при внедряването на новаторски технологии, с организаторите на проекти, инвеститорите, органите и обществеността. През 2024 г. бяха проведени три специализирани събития за обмен на знания при затворени врати, насочени към различни технологични направления. Първото, проведено на 21 март 2024 г., беше насочено към веригата на стойността на енергията от възобновяеми източници, като беше предоставена обратна връзка по отношение на политиките за местните, регионалните, националните и европейските органи. На втори семинар, проведен през октомври 2024 г. на тема УСВ, се събраха представители на проекти за улавяне на CO_2, подкрепени от Фонда за иновации, потенциални оператори за съхранение на CO_2 и представители на държавите членки и Европейската комисия. Накрая, се проведе семинар за проекти за водород, който беше насочен към ключовите изводи за проектите — от получаването на разрешения до строителството. Обобщение на дейностите по обмен на знания е представено в Годишен доклад за обмен на знания на Фонда за иновации.

На 11 април 2024 г. Комисията и CINEA организираха четвъртата Конференция за чисти технологии. Участниците проучиха начини за подкрепа на европейското производство на чисти технологии и техните компоненти за енергия от възобновяеми източници и съхранение на енергия. Изпълнителният заместник-председател на Комисията Марош Шефчович откри конференцията, като подчерта значението на производството на чисти технологии за Европа. По няколко проекта бяха представени конкретни направления и решения, насочени към подкрепа на прехода на Европа към неутралност по отношение на климата. Конференцията приключи с дебат за осигуряването на инвестиции в производството на чисти технологии. Събитието привлече разнообразна аудитория, включваща създатели на политики, инвеститори, водещи предприятия в промишлеността и други заинтересовани страни, които повишиха осведомеността относно многобройните

([22]) Протоколите от срещите могат да бъдат намерени на адрес: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-funding-climate-action/innovation-fund/innovation-fund-expert-group_bg

стопански възможности, които Фондът предлага на публични и частни финансови институции. Общо 400 участници присъстваха на място, а около 900 участници се включиха онлайн чрез излъчване на живо в интернет, което показва широкия обхват на събитието.

4.4. Примери за успехи

През 2024 г. ГД „Действия за климата“ и CINEA създадоха седем истории за проекти, които служат като основни комуникационни инструменти за обясняване на сложни технологии по начин, който е лесно разбираем за хората, живеещи в ЕС. Историите играят ключова роля за повишаване на осведомеността относно инициативите на ЕС за борба с изменението на климата, като подчертават осезаемите въздействия на схемата за търговия с емисии на ЕС и Фонда и информират местните общности за регионалните проекти, за да се насърчи чувството за принадлежност и гордост. Освен това историите за проектите повишават видимостта им, като предоставят възможности за привличане на потенциални инвеститори и заинтересовани страни, като същевременно печелят подкрепата на местната общественост. Те се публикуват на уебсайта на ГД „Действия за климата“ и се споделят в нашите социални медии, което ни позволява да достигнем до по-широка аудитория.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

През 2024 г. Фондът за иновации допълнително засили ролята си на централен инструмент за подкрепа на прехода на ЕС към неутралност по отношение на климата. Чрез ангажирането на 11,2 милиарда евро ([23]) до края на 2024 г. за внедряването на първите по рода си технологии, пускането им на пазара и разширяването на по-зрелите технологии, укрепването на връзките с други програми и финансови институции на ЕС и широкото споделяне на знанията, придобити в процеса, ФИ допринесе значително за рентабилната декарбонизация на европейските промишлени отрасли, като същевременно увеличи промишлената конкурентоспособност и енергийната сигурност. Фактът, че по поканите за представяне на предложения и търговете продължават да участват много повече кандидати, отколкото е предвидено, подчертава необходимостта от публична подкрепа и демонстрира значението на Фонда за предизвикателството пред Европа да се превърне в първия неутрален по отношение на климата континент до 2050 г.

ФИ също остава от голямо значение за постигането на целите на Пакта за чиста промишленост и за изпълнението на плана на ЕС за устойчив просперитет и конкурентоспособност. Въпреки че са налице ясни възможности за разработване на така необходимите решения за декарбонизация, все още има предизвикателства, които трябва да бъдат преодолени. За да спомогне за по-голям успех на иновативните проекти и да насърчи подаването на предложения във всички държави членки, ФИ укрепва инструментите си за предварителна подкрепа на етапа на разработване на проектите. По-специално подпомагането за разработване на проекти и подкрепата за националните звена за контакт имат потенциал да подобрят още повече географския и секторния баланс. От друга страна, възможностите „като услуга“ на Фонда за иновации могат да увеличат въздействието на Фонда, като същевременно намалят административната тежест както за кандидатите, така и за националните администрации.

Динамичният портфейл на ФИ вече включва 199 проекта в ход, избрани в 26 държави, и се разраства все по-бързо. През октомври 2024 г. бе обявено, че само от поканата ФИ23 за

([23]) Включва текущи проекти, за които вече е подписано споразумение, и проекти, избрани в рамките на ФИ23, но за които все още не е подписано споразумение.

постигане на нулеви емисии са били избрани още 85 проекта в 18 държави. С обявяването в края на 2024 г. на поканите за технологии с нулеви нетни емисии, производство на акумулаторни батерии и водород от възобновяеми източници на стойност 4,6 милиарда евро, Фондът ще продължи да утвърждава ролята си в ускоряването на декарбонизацията на промишлеността и разширяването на стратегическите чисти технологии в целия ЕС.